

UMEÅ UNIVERSITET

Dnr FS 1.5-1246-26

Ert dnr Ju2026/01198

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L5@regeringskansliet.se

Remissyttrande över SOU 2026:30 Mer flexibla regler om verkställighet av häktning och fängelsestraff

Juridiska institutionen vid Umeå universitet har haft uppdraget att bereda Umeå universitets remissyttrande över betänkandet SOU 2026:10 Ökade möjligheter till tillgångsinriktad brottsbekämpning. Remissvaret har utarbetats av universitetsadjunkt och tidigare advokat Hampus Johansson, universitetsadjunkt och tidigare åklagare Fredrik Karlsson samt universitetslektor Lena Landström.

Sammanfattning

Juridiska institutionen motsätter sig förslagen att häkteslagens huvudregel om rätt till enrum avskaffas och att nuvarande särskilt angivna tidsfrister för verkställighet av fängelsestraff i häkte tas bort. Vidare är Juridiska institutionen kritisk till den föreslagna regleringen av möjligheten att tillfälligt placera häktade i polisarrest, som behöver förtydligas och preciseras. Juridiska institutionen är positiv till förslaget att fler fängelsestraff ska kunna verkställas med elektronisk övervakning. I övriga delar har Juridiska institutionen inga synpunkter på förslagen.

Förutom en inledande övergripande kommentar följer yttrandet de olika rubrikerna i betänkandet.

Allmänna synpunkter

Frihetsberövande åtgärder, som fängelsestraff och häktning, tillhör de mest ingripande åtgärder en person kan utsättas för av samhället. Det ställer särskilda krav på den lagstiftning som reglerar verkställigheten, där regleringen bidrar till att frihetsberövade behandlas humant med respekt för människovärdet och att ingen utsätts för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. En utgångspunkt för svensk lagstiftning bör vara att bidra till att internationella konventioner och rekommendationer som finns på området följs och levts upp till i praktiken.

De nu föreslagna lagändringarna syftar till att hantera den överbeläggning och platsbrist som finns inom Kriminalvården. I en situation då trycket är högt och läget ansträngt på en verkställande myndighet är det av rättssäkerhetsskäl särskilt angeläget att lagstiftningen är tydlig rörande de

UMEÅ UNIVERSITET

Dnr FS 1.5-1246-26

Ert dnr Ju2026/01198

närmare förutsättningarna för verkställigheten och på så sätt bidrar till att mänskliga rättigheter upprätthålls. Såväl fängelselagen som häkteslagen och annan verkställighetslagstiftning bör vara tydligt utformade rörande på vilket sätt frihetsberövande får verkställas. När det gäller häkteslagen behöver också beaktas att det är fråga om en provisorisk tvångsåtgärd, som riktas mot personer som ännu inte är dömda för brott och misstankegraden är lägre.

Rätten till enrum enligt häkteslagen avskaffas (avsnitt 7.3)

Juridiska institutionen motsätter sig att häkteslagens huvudregel om rätt till enrum avskaffas. Motivet till det är att lagstiftningen bör ha som utgångspunkt att leva upp till internationella konventioner och rekommendationer, såvida det inte finns starka skäl att frångå dessa. Utredningen har inte presenterat några sådana skäl och har inte heller stött sig på forskning rörande konsekvenser för häktade.

Vi menar att Nelson Mandelareglerna och de europeiska fängelsereglerna bör vara utgångspunkt för den svenska lagstiftningen och instämmer i det särskilda yttrande som avgetts av universitetslektor Mikael Ruotsi (betänkandet s. 211–213). Vi vill här tillägga att det utifrån utredningen för oss är oklart i vilken utsträckning de administrativa kostnaderna kommer att minska med förslaget. Rimligen behöver individuella placeringsbeslut fattas även om enrumsregeln tas bort, där säkerhetsaspekter, personliga förhållanden, eventuella restriktioner och bostadsrummets lämplighet beaktas (jfr betänkandet s. 104-105). För oss framstår det snarare som en fråga om vilka administrativa rutiner och tekniska beslutsstöd Kriminalvården använder sig av. Sammantaget finns inte bärande skäl för att avskaffa rätten till enrum enligt häkteslagen.

Det införs en lagreglerad möjlighet att tillfälligt placera häktade i polisarrest (avsnitt 8.3)

Juridiska institutionen är kritisk till den föreslagna regleringen av möjligheten att tillfälligt placera häktade i polisarrest och menar att bestämmelsen behöver förtydligas och preciseras.

Utgångspunkten bör vara att häktade personer inte ska placeras i polisarrest. Juridiska institutionen har förståelse för att det kan uppstå situationer där det av praktiska skäl finns behov av att tillfälligt placera häktade personer i arrest. Det är inte tillfredsställande att sådana placeringar förekommer utan lagstöd, vilket sker idag. Institutionen instämmer i utredningens överväganden att en sådan placering bör vara en undantagssituation, som används när det är nödvändigt under en begränsad, kortare övergångstid och absolut högst en vecka. I utredningen anges att enbart häktade som har restriktioner ska kunna placeras i polisarrest, och att förhållanden som rör

UMEÅ UNIVERSITET

Dnr FS 1.5-1246-26

Ert dnr Ju2026/01198

den häktade och som talar mot en arrestplacering också ska beaktas (betänkandet s. 118-119). Vi menar att denna restriktiva och begränsade tillämpning inte uttrycks i lagtexten. Förslaget till ny 2 kap. 4 a § häkteslag behöver därför förtydligas och preciseras, där det läggs till att bestämmelsen avser häktade som har restriktioner, att förhållanden som rör den häktade också ska vägas in vid bedömningen, och att en sådan placering får pågå endast under en kortare tid, högst en vecka.

Ändrade frister för verkställighet av fängelsestraff i häkte (avsnitt 9.4)

Juridiska institutionen motsätter sig att nuvarande särskilt angivna tidsfrister för verkställighet av fängelsestraff i häkte tas bort för vuxna, men ser positivt på att den kvarstår för barn. Motivet till det är utgångspunkten att dömda personer ska placeras i anstalt och inte i häkte. Internationella konventioner utgår från principen att dömda och icke dömda ska hållas åtskilda från varandra. Häkten är inte anpassade för längre vistelser och rättigheter enligt häkteslagen är delvis mer begränsade än rättigheter enligt fängelselagen. Som framgår av utredningen (betänkandet s. 139) har en anstalt bättre förutsättningar än häktet att tillgodose intagnas rättigheter och behov.

Utredningen anser att nuvarande tidsfrister alltså ska vara vägledande (betänkandet s. 206). Detta bör komma till uttryck i lagtexten om förslaget att ta bort tidsfristerna genomförs. Nuvarande reglering kan ändras till att formuleras som ett "bör"-krav avseende vuxna. När det gäller intagna under 18 år instämmer vi i utredningens förslag att nuvarande reglering alltså ska gälla, där tidsfristerna anges som ett "ska"-krav.

Verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning (avsnitt 11)

I betänkandet föreslås att fler fängelsestraff ska kunna verkställas med elektronisk övervakning. Detta ser Juridiska institutionen positivt på. En sådan verkställighetsform ligger i linje med internationella rekommendationer och antas motverka återfall i brott. Med förslaget kommer fler situationer som är väl lämpade för en sådan verkställighetsform att kunna omfattas och viss ologisk tillämpning att rättas till.

I ärendet har dekan Ulrika Haake, samhällsvetenskaplig fakultet, fattat beslut. Fakultetssamordnare Åsa P. Isaksson har varit föredragande.

Ulrika Haake
Dekan

Åsa P. Isaksson
Fakultetssamordnare